

Polarisatie in niet-stedelijke gebieden

Oorzaken polarisatie bij jongeren,
behoeften jongerenwerkers
beschikbare kennis en tools

Kennisplatform
Integratie &
Samenleving

KIS onderzocht hoe jongeren in niet-stedelijke gebieden aankijken tegen mensen met een migratieachtergrond, hoe zij aan deze denkbeelden komen, en hoe jongerenwerkers omgaan met polarisatie en extreme ideeën onder jongeren. Welke vragen en behoeften hebben jongerenwerkers om polarisatie effectief aan te kunnen pakken? Ook hebben we verkend welke werkwijzen en tools momenteel al beschikbaar zijn om te voorzien in deze behoeften; we vermelden deze ter inspiratie. Er is al veel beschikbaar wat (ook) kan worden ingezet in niet stedelijke gebieden. Voor een deel gebeurt dit ook al, voor een ander deel is het aanbod er al wel maar is het nog weinig bekend of wordt het niet gebruikt. Deels moet er nog een passend aanbod worden ontwikkeld. Het is aan te bevelen dat kennis over wat al beschikbaar is nog meer wordt gedeeld met het werkveld. Uit ons onderzoek blijkt dat er nog het nodige werk te doen is op met name het gebied van gemeenschappelijke handelingsperspectieven ('wanneer ingrijpen, wanneer worden grenzen overschreden') en een gedeeld referentiekader binnen de organisatie.

De uitgebreide resultaten kun je lezen in het eindrapport: '[Polarisatie onder jongeren in niet-stedelijke gebieden](#)'. In deze factsheet vatten we de belangrijkste resultaten samen: wat is polarisatie, wat kun je als jongerenwerker doen tegen polarisatie, en welke werkwijzen kun je daartoe inzetten?

Wat is polarisatie

Polarisatie is toenemend wij-zij-denken. Het is een proces waarbij de tegenstellingen tussen groepen in de samenleving sterker worden en groepen steeds meer tegenover elkaar komen te staan. Negatieve denkbeelden tussen groepen nemen over en weer toe. Dit kan over veel dingen gaan, zoals bijvoorbeeld homo- en vrouwenhaat, maar ook vooroorde-

len en negatieve denkbeelden over mensen met een migratieachtergrond. Uit het onderzoek blijkt dat de meeste jongeren in niet-stedelijke gebieden zeggen 'dat ze geen probleem hebben met mensen met een migratieachtergrond, mits deze zich aanpassen aan de Nederlandse samenleving'. Zij dienen zich in te zetten voor de samenleving (zoals werk zoeken) en Nederlandse tradities te accepteren. Jongeren gebruiken scheldwoorden over mensen met andere culturen of etniciteiten soms als 'grap' en lijken zich niet altijd bewust te zijn van de impact van hun woorden op anderen. Jongerenwerkers zijn optimistisch over de jongere generatie jongeren. Zij zijn meer gewend aan diversiteit, omdat ze daarmee op school, via de media of door bijvoorbeeld het luisteren van rappers met een migratieachtergrond meer mee in aanraking komen.

Oorzaken voor polarisatie

Hoe komen jongeren uit niet-stedelijke gebieden aan hun denkbeelden over groepen met een migratieachtergrond? We hebben de volgende oorzaken vastgesteld:

- Jongeren nemen denkbeelden over vanuit hun directe omgeving (ouders, vrienden). Soms ontwikkelt zich een sterke (negatieve) sociale norm bij deze jongeren, er is druk om niet te veel af te wijken van standpunten van vrienden.
- Jongeren halen informatie over groepen met een migratieachtergrond voor een groot deel uit (sociale) media. Hierin worden vooral incidenten belicht, de berichtgeving over migrantengroepen is daarom relatief negatief. Verder is een deel van de jongeren beïnvloedbaar voor nepnieuws.
- Jongeren die zich het meest negatief uitlaten over groepen met migratieachtergrond komen veelal uit gezinnen met een laag sociaaleconomische positie in de samenleving: laag opleidingsniveau, armoede, weinig kansen en soms ook multiproblematiek. Daardoor ontstaat er een gevoel van achtergesteld zijn.

Ervaringen van jongeren met mensen met andere culturele achtergronden zijn niet altijd positief. Jongeren verklaren dat (mede) uit groepsgedrag van jongeren met andere culturele achtergronden: 'ze zoeken vooral elkaar op', 'ze zeggen niets tegen je, of ze zijn juist heel erg aanwezig' en (soms) uit de houding vanuit andere culturen naar meisjes en vrouwen.

Wat doen jongerenwerkers al

Om polarisatie tegen te gaan bevragen jongerenwerkers de denkbeelden van de jongeren. Het stellen van vragen staat centraal, om te begrijpen waar denkbeelden vandaan komen, om jongeren te prikkelen om over hun standpunten na te denken en om ze tot de ontdekking te laten komen dat hun standpunt wellicht niet zo onderbouwd is als ze denken. Het draait uiteindelijk om een bewustwording bij jongeren zelf. In lijn met bovenstaande, zijn er ook jongerenwerkers die een alternatief, of een tegengeluid, laten horen. Ze proberen jongeren bewust te maken van feitelijk onjuiste informatie, of laten ze in aanraking komen met een ander perspectief. Verder spreken jongerenwerkers jongeren aan op racistische uitingen en taalgebruik. Een aanpak die ook wordt genoemd is jongeren positief met elkaar in contact brengen. In tegenstelling tot de Randstad is het in niet-stedelijke gebieden echter lastiger om groepen met elkaar in contact te brengen omdat er minder jongeren met een migratieachtergrond zijn.

Jongerenwerkers zien de bovengenoemde typen aanpakken als reguliere activiteiten van het jongerenwerk. Men gaat het gesprek aan met de jongeren en doet wat goed voelt in een bepaalde situatie. Men kent echter geen of weinig interventies die zich specifiek richten op het voorkomen of aanpakken van polarisatie. Sommige jongerenwerkers hebben wel verschillende trainingen gehad over bijvoorbeeld cultureel sensitief gedrag en het herkennen van extreme meningen en gedrag. Zij geven aan dat dit soort trainingen wel informatie bieden die helpt bij het signaleren van bepaald gedrag.

Behoeften van jongerenwerkers en reeds beschikbare kennis, werkwijzen en tools

De situatie in niet-stedelijke gebieden verschilt wezenlijk van de situatie in de Randstad. Er zijn voor jongeren in niet-stedelijke gebieden minder ontmoetingsmogelijkheden met mensen met een andere culturele achtergrond. Jongeren zijn voor informatie en beeldvorming omtrent mensen met een migratieachtergrond meer afhankelijk van berichtgeving in (sociale) media, de opvattingen van vrienden en ouders spelen een relatief grote rol, en er is soms sprake van een sterke groepsdruk. Ook hebben jongeren in niet-stedelijke gebieden relatief vaker een lagere opleiding en voelen zij zich daardoor achtergesteld. Bovendien zijn de werkgebieden van jongerenwerkers in niet-stedelijke regio's veel groter dan in de grote steden, waar meerdere jongerenwerkers in een wijk actief zijn. In niet-stedelijke gebieden strekt het jongerenwerk zich uit over een groot aantal dorpen en kleine steden. Mede daardoor is er minder uitwisseling van ervaringen en kennis op het thema polarisatie tussen jongerenwerkers in niet-stedelijke gebieden. Er is daarom behoefte bij jongerenwerkers in niet-stedelijke gebieden aan aanvullende of specifieke aanpakken.

Behoeften aan kennis, vaardigheden, handelingsperspectief

Jongerenwerkers uit niet-stedelijke gebieden hebben de volgende behoeften aan kennis, vaardigheden of handelingsperspectieven:

- Meer kennis, vaardigheden en ondersteuning bij het reageren op online polarisatie. Doordat de leefwereld van de jongeren zich tegenwoordig voor een groot deel online bevindt is het voor jongerenwerkers niet meer genoeg om alleen offline actief te zijn.
- Een kader/handelingsperspectief omtrent 'wanneer gaan uitspraken van jongeren te ver en moet je ingrijpen?' Het is voor jongerenwerkers niet altijd helder wanneer iets discriminatie/racisme is of 'een stevige mening', en wanneer het hun taak is om te handelen. Heldere richtlijnen daarover ontbreken. Dit is ook een thema dat weinig wordt besproken met collega's.
- Trainingen of methodieken die ingaan op het aangaan van het gesprek met jongeren over polarisatie, zowel individueel als in een groepssetting. Het gaat dan met name om het creëren van een bewustzijn bij jongeren met een Nederlandse achtergrond. Hoe kan je de denkbeelden van jongeren daadwerkelijk ten positieve veranderen?
- Kennis over rechtsextremisme. Er is veel aandacht voor radicalisering van moslimjongeren, maar het ontbreekt aan kennis over extremisme en radicalisering in de rechtse hoek. Juist daar ligt het risico in de niet-stedelijke gebieden.
- Kennis over diverse culturele achtergronden, om als professional zelf beter de aansluiting te kunnen maken met jongeren met een migratieachtergrond.
- Kennis en vaardigheden om jongeren met diverse culturele achtergronden meer met elkaar te verbinden.
- Interventies die inzetten op empathie en begrip (je kunnen verplaatsen in het verhaal van de ander). Meer gebruik maken van storytelling en gastsprekers die zelf een vluchtelingen -of migratieachtergrond hebben. In niet-stedelijke gebieden is dit een goed alternatief voor contact tussen groepen onderling, omdat deze contactmogelijkheden er niet in alle dorpen zijn.

Beschikbare kennis, werkwijzen en tools

Wil je meer kennis en vaardigheden in de **omgang met polarisatie in het algemeen** (zoals signalering, begrijpen van oorzaken en uitingsvormen, do's en don't's in de aanpak), raadpleeg dan de volgende kennisdocumenten of e-learnings.

Kennisdocumenten:

- [Checklist do's en don'ts bij polarisatie voor jongerenwerkers](#)
- [Handreiking 'Omgaan met maatschappelijke spanningen'](#)
- [Omgaan met polarisatie en radicalisering bij jongeren](#)
- [Analyse-instrument 'Van polarisatie naar verbinding in buurten'](#)
- [Kennisdocument 'Wat werkt bij het verminderen van discriminatie'](#)
- [Boze burgers: begrijpen van boosheid en narratieve methode hoe hier mee om te gaan](#)
- [Bezorgdheid en Veerkracht: Hoe denken Nederlanders over etnisch-culturele diversiteit?](#)

E-learnings:

- [E-learning polarisatie voorkomen, aanpakken en herkennen](#)
- [Online tool triggerfactoren radicalisering](#)

Wil je weten hoe je kunt omgaan met **online polarisatie en online jongerenwerk**? Raadpleeg dan de volgende kennisdocumenten of neem deel aan de GREY-training:

- Kennisdocument: [Online jongerenwerk: hoe doe je dat goed?](#)

- Handreiking: [Online Jongerenwerk, werken in de online leefwereld van jongeren](#)

- Training 'Herkennen en handelen bij online hate-speech': [Project Grey](#)

Heb je behoefte aan een **kader/handelingsperspectief**: wanneer gaan uitspraken van jongeren te ver en moet je ingrijpen? Wat doe je als je ziet dat een collega een discriminerende uitlating doet? Of wil je effectiever **het gesprek aangaan** met jongeren over polarisatie?

Er zijn verschillende workshops en trainingen die je kunt volgen. Enkele van deze trainingen zijn ontwikkeld voor het onderwijs, maar zijn ook interessant voor jongerenwerkers.

Workshops en trainingen:

- Training Pak grensoverschrijdend gedrag aan. Wat kun je het beste kunt doen bij online polarisatie? Meng je je bijvoorbeeld online in de discussie of spreek je iemand direct aan? En wat moet je dan wel of juist niet zeggen? Meer informatie: [Project Grey](#).
- Training This is me!. Help jongeren bij het vergroten van hun weerbaarheid en verbinding met de Nederlandse maatschappij. Aan de hand van vier modules leer je jongeren zelfvertrouwen te vergroten en beter om te gaan met ervaren onrechtvaardigheid, uitsluiting of discriminatie hun eigenwaarde en met hun emoties. Meer informatie: [This is me!](#)
- Training Omgaan met extreme idealen. Ontwikkel beter begrip van extreme opvattingen bij jongeren. Wat houdt extremisme in? Welke vormen zijn er? Hoe verhoudt het zich tot de identiteit en extreme idealen van jongeren? En hoe weet je hoe je signalen moet duiden? Meer informatie: [Omgaan met extreme Idealen \(OMEI\)](#)

- Training Extreem gedrag en polarisatie. Hoe ga je het gesprek aan met jongeren over extreem gedrag en polarisatie? Wanneer extreme uitspraken en vooroordelen bespreekbaar zijn, ontstaat er meer begrip en veiligheid. Meer informatie: [Extreem gedrag en polarisatie](#).
- Online cursus over vooroordelen, discriminatie en burgerschap. Leer omgaan met vooroordelen van jongeren. Je oefent met reageren op heftige vooroordelen en discriminerende opmerkingen van jongeren. In de cursus leer je ook meer over groepsdruk en groepsidentiteit. Meer informatie: [Online cursus over vooroordelen, discriminatie en burgerschap](#)

Wil je meer weten over **(rechts)extremisme**? Check dan de volgende trainingen en e-learnings.

- Training [Herkennen en handelen bij \(online\) hate-speech \(project Grey\)](#)
- Training [Omgaan met extreme Idealen \(OMEI\)](#)
- E-learning [Informatie over diverse vormen van radicalisering en extremisme waaronder rechts-extremisme, van signaleren tot het duiden en de aanpak. Bevat naast theorie ook praktijkvoorbeelden en bruikbare handvatten voor de praktijk.](#)

Wil je meer weten over **culturele achtergronden van groepen**, om als professional zelf beter de aansluiting te kunnen maken met jongeren met een migratieachtergrond? Check dan de volgende training en e-learning:

- E-learning omgaan met culturele verschillen: [Intercultureel vakmanschap: Introductie intercultureel vakmanschap voor sociaal professionals](#)

- Trainingen interculturele sensitiviteit. Er zijn veel van dit soort trainingen beschikbaar op het internet. Zoekwoorden: cultuursensitief werken, intercultureel vakmanschap, interculturele communicatie, interculturele competenties.

Gedeeld referentiekader binnen de organisatie en sociale norm

Jongerenwerkers uit niet-stedelijke gebieden hebben behoefte aan een **gedeeld referentiekader binnen de eigen organisatie** over polarisatie, discriminatie en racisme. Wanneer is iets grensoverschrijdend en hoe kun je daarop reageren? Jongerenwerkers zouden graag zien dat er wat basisrichtlijnen en definities op papier zouden staan. Tevens is er behoefte aan **meer inzicht in- en omgang met de eigen sociale norm en de groepsnorm**. Wat jongerenwerkers zélf doen om polarisatie bij jongeren aan te pakken, hangt mede af van hoe jongerenwerkers zelf over bepaalde onderwerpen denken. Maar ook van in hoeverre zij het hun taak vinden om jongeren aan te spreken op hun mening. Sommige jongerenwerkers hebben, kortgezegd, moeite met het eigen onderscheidingsvermogen en het afstand nemen van de jongeren, juist omdat zij zo dichtbij de jongeren staan. Tot slot bestaat er behoefte aan **meer diversiteit binnen het eigen team**, zodat jongerenwerkers met diverse culturele achtergronden meer van elkaar kunnen leren en zodat de connectie met jongeren met een migratieachtergrond makkelijker gemaakt wordt.

Beschikbare kennis, werkwijzen en tools

- Het kan lastig zijn te bepalen wat je moet doen bij polariserende of discriminerende uitspraken – want baseer je je handelen op je eigen principes en waarden? Op die van je organisatie (als je die al helder voor ogen hebt)? Of op die van de jongere(n)

of cliënten in kwestie? De workshop '**Hoe ga je als sociale professional om met morele dilemma's in de praktijk?**' geeft sociale professionals en hun leidinggevendenden concrete handvatten en kaders om dilemma's bespreekbaar te maken en die werkwijze te borgen in hun organisatie.

- De handreiking **Online Jongerenwerk** biedt handvatten aan jongerenwerkers voor het werken in de online wereld en handvatten aan managers voor het creëren van kaders waarbinnen dit gebeurt.
- In de online cursus **vooroordelen, discriminatie en burgerschap** oefen je in het reageren op heftige vooroordelen en discriminerende opmerkingen van jongeren, en leer je over groepsdruk en groepsidentiteit.

Behoeftte aan delen van kennis en richtlijnen

In niet-stedelijke gebieden bestaat het werkgebied van jongerenwerkers uit meerdere kleine dorpskernen die zich uitstrekken over een groot gebied. In deze gebieden zijn een beperkt aantal jongerenwerkers verantwoordelijk voor al het jongerenwerk. Er is behoefte aan **mogelijkheden om kennis makkelijker uit te wisselen**. Jongerenwerkers geven aan dat ze vooral op een praktische en interactieve manier kennis willen uitwisselen.

Beschikbare kennis, werkwijzen en tools

Jongerenwerkers maken nu al gebruik van verschillende online platforms waarop vragen kunnen worden gesteld en informatie wordt gedeeld. In sommige regio's heeft het jongerenwerk een platform opgezet om kennis te delen en om samen te komen als er behoefte is aan training of uitwisseling. Dit kan een

voorbeeld zijn voor andere regio's. Ook kan je informatie vinden over kennisdelen in de handreiking **Werkwijze informatie delen**. Deze werkwijze richt zich op het signaleren van extremisme, het vragen van advies, het gesprek aangaan, risicotaxatie, het nemen van vervolgstappen en het delen van informatie.

Colofon

Financier: Ministerie van Sociale zaken en Werkgelegenheid
Auteurs: Drs. R. van Wonderen
L.H.L. Reches, MSc.
M.m.v.: M. van Kapel, MSc.
R. Meijer, MSc.
N. Koster, MSc.
I.J. Frens, MSc.
L. van Beers, MSc.
Uitgave: Kennisplatform Integratie & Samenleving
p/a Kromme Nieuwegracht 6
3512 HG Utrecht
T (030) 230 3260

De publicatie kan gedownload worden via de website van het Kennisplatform Integratie & Samenleving: <http://www.kis.nl>.

Factsheet behorend bij 'Polarisatie onder jongeren in niet-stedelijke gebieden' ISBN 978-94-6409-0-093

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2020.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

